

ст. викладач Шумченко Т.І.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Модальність як комунікативна категорія речення

Поняття модальності має низку значень та дефініцій. До неї входять усі форми вираження, що відображають дійсність або проблематичність події і суб'єктивне ставлення мовця до неї.

У такому випадку модальність є носієм таких явищ та понять, як: 1) цілеспрямованість висловлювання: ознака того, що воно має розповідне, питальне, або спонукальне значення (розповідне речення позначає дійсність події, а питальне та спонукальне – її проблематичність); 2) істинність, тобто твердження, що позначає дійсність події, або заперечення, що відображає її недійсність; 3) ставлення мовця або суб'єкта дії, до висловлення, його оцінка, того як інформація, що повідомляється, відноситься до дійсності (дійсність, необхідність, можливість, бажаність); 4) експресивність висловлювання (вираз різних почуттів: надії, очікування, подиву, незадоволення і таке інше) [4, с. 144].

Модальність послаблює або підкріплює істинність висловлювання. Можливість займає проміжне положення між твердженням і запереченням. Наприклад, *Oui – Peut-être – C'est possible – C'est probable – Non*.

Однак, можливість поєднання зазначених чотирьох значень в одному висловлюванні говорить про те, що це різні категорії. У сучасній французькій граматиці превалює тенденція розглядати значення зазначених вище пунктів один, два та чотири, як особливі синтаксичні категорії і до синтаксичної модальності відносити передусім значення третього пункту. Модальність продуцента може відрізнятися від позиції іншої особи, що сприяє утворенню

модальних значень, які виражають оцінки і реакції: схвалення, згоду; спростування, обурення.

Дієслова *pouvoir* і *vouloir* можуть набувати також оцінного значення, особливо у разі вживання підмета, що позначає неістоту: *Mon frère n'a pas le temps de venir, il peut être en retard.* (= *je crois qu'il est possible que mon frère soit en retard.*); *Le directeur dit que Michel doit venir à temps..* (= *Il veut que Michel soit à temps*). Крім того, обидва дієслова можуть виражати ймовірність, значення, яке передається за допомогою епістемічної модальності.

Окрім того, існує також і булетична модальність, що позначає можливість чи неможливість виконання певних дій суб'єктом, залежно від його бажання чи небажання / волі. Засобами вираження булетичної модальності є такі вирази, як: *il est espéré / souhaitée / redouté / regretté* [1; 2; 5].

Динамічна модальність позначає фізичні можливості та вміння суб'єкта, а також означає, що дія може бути виконана лише за певних обставин. Наприклад: *"Nicolas ne peut être tranquille que chez lui"* (= обставини складаються так, що...). Динамічна модальність має об'єктивну природу, а не суб'єктивну на противагу деонтичній та епістемічній модальностям.

Наприклад: *Henri peut parler japonais* (Генріх уміє/може розмовляти японською). *Nicolas peut écrire en espagnol* (Нікола вміє писати іспанською). У цих реченнях закладена об'єктивна інформація про фізичні та інтелектуальні спроможності („знає японську”, „вміє писати”) людей або їх фізичний стан (вік, можливість дихати).

Телеологічна модальність вказує на те, що для того, щоб отримати певний результат, необхідно виконати різноманітні дії [2; 3]. Наприклад: *Vous devez apprendre toutes les règles, pour écrire bien cette dictée* (Ви повинні вивчити усі правила, щоб добре написати цей диктант).

Отже, модальність зазвичай розглядається як широке поняття, до неї входять ті форми вираження, що відображають дійсність, або проблематичність події. Існують певні типи модальності, пов'язані з комунікативною спрямованістю висловлювання: алетична, що виражає можливість або

неможливість події, епістемічна – виражає знання або сумнів, корелює з питанням, деонтична – слугує для вираження обов'язку, бажання, пов'язана зі спонуканням, булетична модальність позначає бажання або небажання суб'єкта виконувати певні дії, динамічна модальність виражає фізичні можливості суб'єкта, а теологічна модальність вказує на певні дії, які повинні бути виконані для досягнення певного результату.

У граматиці розрізняють модальність модусу та модальність диктуму, що зумовлює наступну класифікацію модальності: 1) ставлення повідомлення до дійсності; 2) ставлення мовця до повідомлення; 3) відношення між суб'єктом і його дією.

Основними засобами вираження синтаксичної модальності є спосіб дієслова, модальні слова і частки, модальні дієслова, дієслова модусу та інтонація. Окрім того, виокремлюються також і вторинні засоби вираження модальності, що з'являються внаслідок певних перетворень.

Література:

1. Гак В. Г. Грамматика французького языка / В. Г. Гак., 2003. – 456 с.
2. Захарова, Е. П. Типы коммуникативных категорий / Е. П. Захарова // Проблемы речевой коммуникации : межвуз. сб. науч. тр. – Саратов : Изд-во Саратов. ун- та, 2000.
3. Теньер Л. Основи структурного синтаксису / Л. Теньер. – 1988. – С. 385.
4. Чеботарева Н.Е. Функции грамматических единиц в коммуникативном аспекте // Сборник научных трудов МГПИИЯ им. М. Тореза. - М.: Изд-во Моск. ин-та иностр. яз. ,1988.
5. Шинкарук В.Д. Модус і диктум в структурі речення. автореф. дис. на здобуття наук.ступеня д-ра філол. наук : 10.02.01 /; НАН України. Ін-т укр. мови. — К., 2003. — 36 с.